

Käymäläseura Huussi ry. - Global Dry Toilet Association of Finland

Sari Huuhtanen

Matkapäiväkirja Sambiasta 2.-23.5.2007

2.-3.5.2007

Sambiaan saavuttuamme löysimme pienen odottelun jälkeen meitä kentälle vastaan tulleet NECOS:in (Network for Environmental Concerns and Solution) Obedin ja Alecin ja pääsimme onnellisesti Kepaan, jossa yövyimme. Kepa on ollut projektin ”turvapaikka” Lusakassa, jonne on aina helppo tulla. Valitettavasti tämä ilo loppuu lyhyeen sillä Sambian Kepan toimipiste lakkautetaan ja sen mukana myös vierastalon toiminta loppuu. Tällä reissulla olemme siis viimeistä kertaa Kepassa. Mukanani matkalla oli kaksi opiskelijaa Hämeen Ammattikorkeakoulusta, Pyry ja Salla, jotka edellisen opiskelijan pelottelusta huolimatta uskaltavat koittamaan onnean Sambiassa. He ovat työharjoittelussa heinäkuun loppuun saakka.

Kepaan saavuttuamme meillä oli heti tapaaminen uuden paikallisen projektiassistentin Michelon sekä yhteisöteatteri Kamoto Community Artsin kanssa. Kamoton väki on minulle entisestään tuttu, työskentelin heidän kanssaan myös vuonna 1999 ja tällä kertaa keskustelimme heidän osallistumisestaan Kalokon kuivakäymäläprojektin toteutukseen. Kävi ilmi, että Kamoto olisi vapaana juuri nyt, joten jos vaan haluaisimme, he voisivat aloittaa työskentelyn saman tien. Sovimme, että neljä heistä tulee ensin Kalokoon neljäksi päiväksi tekemään pienen kierroksen kylissä tutkiakseen nykytilannetta ja ”haistelemaan tuulia”. Tämän jälkeen he tekevät teatteriesityksen, jossa annetaan hygieniakasvatusta, kerrotaan kuivakäymälöistä ja lannoitekäytöstä sekä tästä projektista. Tarkoituksena on, että näytelmän jälkeen kyläläisten kanssa sovitaan ”action plan” eli miten hanke etenee siinä kylässä, minä päivänä pidetään mahdolliset hygieniakoulutukset, miten rakentaminen aloitetaan jne. Hommathan siis lähtivät hienosti eteenpäin!

Illalla NECOS:in pojat tulivat vielä viimeistelemään kanssani hankesuunnitelmaa uudesta projektista Lusakan lähiöön/slummiin. Olisi hienoa, jos saisimme jalansijan ekologiselle sanitaatiolle myös Lusakaan. Silloin esimerkiksi mallikohteita olisi helppo näyttää päättäjille ja sitä kautta ”ekologisen sanitaation ilosanoma” voisi levitä eteenpäin. Kello olikin jo lähemmäs yksitoista kun lopettelimme.

4.5.2007

Obed tuli aamulla hakemaan meitä Kepasta ja suuntasimme kohti Manda Hillin ostoskeskusta. Meillä oli paljon ostettavaa ja yritimme saada ostokset hoidettua nopeasti, jotta pääsisimme liikkeelle pian. Matka Kalokoon on pitkä ja sen tekee mieluiten valoisan aikaan... Ostosten päätyttyä auto ja lava olivat tupaten täynnä tavaroita ja ihmisiä. Etsiskelimme myös vararengasta ja varoituskolmiota autoon (saattavat kysyä niitä police posteilla ja matka loppuu siihen, jos ei niitä löydy) ja viimein pääsimme matkaan. Matka kuitenkin loppui lyhyeen, sillä bensa oli loppu! Ei muuta kuin tien varteen ja odottelemaan kunnes kaveri sai haettua bensaa huoltikselta (minibussilla sinne ja

Käymäläseura Huussi ry. - Global Dry Toilet Association of Finland

takaisin). Arvelin, että tästä matkasta tulisi erityisen pitkä (auton lavalla tosi vähän tilaa jaloille, joten jo lyhyen matkan jälkeen paikat olivat puutuneet)!

Olihan siinä matkassa vauhtia ja vaaratilanteita! Obed kaasutti välillä jopa 130 km/h ja Pyry katseli sisältä kauhuissaan, kun me tytöt istuimme auton lavalla tavaroiden kanssa. Päätimme, että Pyry saa mennä sisälle, kun on niin pitkä, että varmaan olisi ollut vielä hankalampaa olla lavalla kuin meidän. Pimeä yllätti jälleen kerran autoilijat, kuten talvi suomalaiset joka vuosi. Pimeän tullen alkaa erityisesti hirvittää harakiriohituksia tekevät rekat (erityisesti bensarekat), jotka ohittelevat pikkuautoja mennessään. Toisaalta myös tien varrella kävelevät ja pyöräilevät ihmiset, jotka yht'äkkiä tuntuvat ilmestyvän tielle keskeltä ei mitään, aiheuttavat ylimääräisiä sydämentykytyksiä. Täkäläinen tapa kun on, että missään tapauksessa vauhtia ei hiljennetä kävelijän tai pyöräilijän kohdalla. Päinvastoin vaan kaasutetaan lisää ja soitetaan torvea, jotta kaikki väistävät. En tiedä, millaiset tilastot täällä on onnettomuuksien suhteen. Voisi ainakin kuvitella, että pimeässä kävelevät ihmiset, kaahaavat rekat ja täyteen pakatut pikkuautot, puhumattakaan teiden huonosta kunnosta olisivat melko tappava yhdistelmä. Pääsimme joka tapauksessa ehjin nahoin Kalokoon vaikka välillä meinasi jo usko (ja takamuksen sietokyky) loppua. Meitä oli vastassa Jessie, jolta kuulimme, ettei kaasua ole. Saisimme siis unohtaa jääkaapin ja helpon kaasuhellan...no, nehan nyt ovatkin jo turhaa luksusta.

5.-6.5.2007

Meille ei jäänyt juurikaan aikaa valmistella Kamotolaisten tuloa. Ehdimme juuri tehdä pienen kävelykierroksen Michelin ja NECOS:ilaisten kanssa ja käydä vilkaisemassa uutta huussia, jota ei sittenkään ollut otettu käyttöön vielä. Se oli edelleen samalla tolalla, mihin asti Ilkka & rakennusmiehet olivat sen saaneet helmikuussa eli viimeistelytyöt olivat tekemättä. Selityksiä tälle löytyi myöhemmin useita...

Kamotolaiset tulivat (Obed nouti heidät risteyksestä) ja suunnittelimme heidän kanssaan seuraavien päivien ohjelmaa. He halusivat mielellään kiertää aluetta ilman minua, sillä siten he saisivat paremmin paikallisten mielipiteet esiin. Niinpä buukkasimme heille auton (Landroverin) maanantaiksi ja tiistaiksi. Lauantain ja sunnuntain he kiertäisivät näitä lähialueita. Myös me Sallan ja Pyryn kanssa tutustuimme lähialueisiin. Ja jatkoimme edelleen NECOS:in kanssa hankesuunnitelman tekemistä, sillä he suuntasivat sunnuntaina takaisin Lusakaan.

7.5.2007

Sillä aikaa kun Kamotolaiset kiertelivät kylissä, teimme heille ohjelman seuraavalle viikolle yhdessä Jessien kanssa. Sovimme, että päivää kohti on kaksi esitystä (paitsi keskiviikkona) ja viimeinen olisi Kalokossa lauantaina. Näin saisimme 10 esitystä viikolle. Tämän jälkeen menimme tapaamaan Osmania klinikalle. Meillä olikin hyvät keskustelut ja saimme häneltä mm. uudet tautitilastot. Keskustelimme myös Kamoton kyläkierroksesta ja Osman lupasi tulla tapaamaan Kamotolaisia vierastalolle illalla.

Kamotolaisilla oli ollut mielenkiintoinen kierros kylissä. He kävivät mm. Mwaitwassa, Serenjessä ja Kweshassa. Ihmiset olivat kertoneet heille avoimesti sanitaatio-ongelmistaan ja siitä, että he odottavat innokkaasti uusien käymälöiden rakentamista alueelle. Monet ovat halukkaita oppimaan kompostoimista ja käymälöiden lannoitekäyttöä. Keskustelut olivat pääasiassa olleet positiivisia, mikä lupasi hyvää projektia ajatellen. Negatiivinen asia oli se, että kyläkierroksen aikana

Käymäläseura Huussi ry. - Global Dry Toilet Association of Finland

Landroverin jarrut olivat hävinneet ja kaikenlisäksi he olivat joutuneet tulemaan kolmosvaihteella koko matkan, joten aikamoista kenguruloikkaa kuulemma. Seuraavana päivänä tulisi siis olemaan ongelmia autojen kanssa sillä lava-auto suuntaisi kohti Ndolaa.

8.5.2007

Aamulla selvisi karu totuus autoista. Yhtään autoa ei olisi ajokunnossa sen jälkeen, kun valkoinen lava-auto kaasuttaisi kohti Ndolaa (Pyry mukanaan). Mekaanikot yrittivät saada ensin toista Landroveria toimiin...tuloksetta...ja sitten toista, mutta siihen ei sitten enää ollut bensaa, kun bensatynnyrit suuntasivat Ndolaan toisen auton kyydissä. Eipä bensakaan kyllä olisi auttanut autoa liikkeelle, kuten myöhemmin saimme huomata.

No, päätimme sitten kokeilla onneamme pyörien kanssa, hankkeellehan hommattiin aikaisemmin kaksi pyörää juuri autojen arvaamattomuuden takia. Varastolle mennessämme saimme kuulla, että toinen pyörä oli ”lainattu” jollekin ja se piti korvata piakkoin uudella. Tässä vaiheessa minulta meinasivat pikkuhiljaa palaa hihat sillä, päivä näytti menevän aivan harakoille. Päätimme kuitenkin kokeilla onneamme toisen pyörän kanssa, mutta vedimme siinäkin vesiperän sillä takarenkaassa ei pysynyt ilma (venttiili rikki). Ja tietenkin olin unohtanut ostaa venttiilit, sillä Ilkka jo varoitteli, etteivät ne ole kunnollisia ja pyysi tuomaan suomesta uudet.

Illalla kävimme Kamotolaisten kanssa vielä päivän antia läpi. He olivat kuitenkin keränneet tietoa lähialueelta, joten ihan hukkaan päivä ei ollut mennyt. Pyry palaili illan mittaan myös reissusta ja hänellä ei päivä mennyt putkeen (kirjaimellisesti). Putkea ei löytynyt, eikä oikein syömäänkään ollut ehtinyt (vaikka monta tuntia olivatkin autossa odotelleet) ja ruokakaupassa oli käyty juosten, joten vähän lihat olivat ostokset. No, maalit kuitenkin löytyivät, joten pääsisimme lähipäivinä maalaamaan.

9.-10.5

Pyry tuli yöllä kipeäksi ja oli aamulla heikossa vedossa. Ehkä oli saanut auringonpistoksen tai jonkun pöpön Ndolasta. Päätimme Sallan kanssa mennä siivoamaan ja valmistelemaan vessaa maalausta varten. Saimme heti yleisöä ja vapaaehtoisia käyttämään vessaa. Siivoukseen ja lattian tasoitteluun menikin sitten useampi tunti, rakennusmiehet olivat jättäneet jälkeensä aikamoisen sotkun, eivätkä tosiaan olleet vaivautuneet tasoitteluun lattiaa. Mitäs sitä turhia...

Pyry onneksi tokeentui jalkeille jo seuraavaksi päiväksi ja menimme asentamaan virtsaletkua, jonka löysimme varastosta. Vahinko ettei sitä ollut tarpeeksi kuin yhdelle puolelle. Teimme työnjaon, että Pyry ja Salla alkaa maalata seinää ja menen itse toimistolle jatkamaan Kamoton ohjelman suunnittelua sekä NECOS:in projektisuunnitelman kirjoittamista. Onnekseni myös generaattori oli saatu toimimaan, joten saimme sekä sähköä että nettiyhteyden toimimaan. Ei huonompi päivä...

Käymäläseura Huussi ry. - Global Dry Toilet Association of Finland

11–12.5.2007

Menimme aamusta toimistolle ja teimme postereita Kalokon ohjelmasta vietäväksi kyliin ja keskeisille paikoille. Myös Kamoton megafonit lähtivät kyliin, joten tiedon pitäisi saavuttaa ihmiset.

Pyry ja Salla lähtivät jatkamaan huussin seinän maalaamista ja minä toimistohommia. Sovimme, että tapaamme Lewisin iltapäivällä ja keskustelemme selvitettävistä asioista.

Iltapäivällä Sallalle tuli huono olo, joten hän joutui menemään petiin. Ilmeisesti se oli sama pöpö kuin

Pyryllä, sillä oireet tuntuivat olevan täsmälleen samat. Toivottavasti paranee myös yhtä nopeasti. Jäin kauhulla odottamaan, milloin tulisi minun vuoroni. Seuraavana päivänä meille ilmoitautui maalari, joka vielä järjestäisi meille hauskoja ja vähemmän hauskoja tilanteita. Hän kysyi, voisiko hän maalata vessan puolestamme. Minäpä sitten ajattelin, että antaa innokkaan tyypin tehdä, jos kerran haluaa. Illalla hän sitten poikkesi käymään ja pyysi palkkaa...hän oli saanut maalattua niin vessan seinän kuin itsensäkin siniseksi. Aloimmekin kutsua häntä lempinimellä smurffi. Kerroin, että neuvottelemme palkasta sitten Lewisin kanssa ja palaamme asiaan myöhemmin. Olisi kuulemma halunnut rahaa lapsilleen, mutta mitä miehen ulkonäöstä voisi päätellä, niin se raha olisi mennyt suoraan kurkusta alas.

13.5.2007

Aamu meni pyykkiä pestessä ja suunnitellessa. Havahduimme jossain vaiheessa siihen, että mekaanikon yrityksistä huolimatta Landrover ei edelleenkään kulje ja Andy oli lähdössä lava-autolla johonkin. Teimme nopeasti suunnitelman, että Kamoton porukka haetaan risteyksestä lava-autolla ja Andy pääsee sen jälkeen lähtemään reissuun. Ensin piti löytää autoon akku ja sitten vielä bensaa ja sitten kaasutettiin kohti risteystä (n. 15 km päässä). Onneksi Kamotolaiset olivat jo paikalla, joten haku sujui suhteellisen nopeasti. Toivomme, että mekaniikko saa aikaan ihmeitä, koska muuta autoa ei seuraavana päivänä ole käytössä ja ohjelman mukaan meidän pitäisi olla Serenjessä (n. 30 km päässä) kello 10.

Kamotolaiset olivat myös huolissaan, miten ohjelman käy, jos ei autoa saada kuntoon. Teimme Lewisin kanssa suunnitelma B:n eli jos ei Landroveria saada aamulla liikkeemme menisimme traktorilla ja peräkärryllä. Kuulosti hitaalta ja epämurkavalta, mutta muuta vaihtoehtoa näemmä ei keksitä.

14.–15.5.2007

Eipä sitä autoa saatu kuntoon, joten jouduimme ottamaan b-suunnitelman eli traktorin käyttöön.

Käymäläseura Huussi ry. - Global Dry Toilet Association of Finland

Kun akku oli haettu latauksesta keittiöltä (akkulaturi traktorissa ei toimi) ja traktori saatu tankattua pääsimme matkaan. Voi sanoa, että traktorin lavalla matkustaminen on ”mielenkiintoista”. Pölyä on ihan hirveästi ja koska tie on huonokuntoinen pomput pistävät takamukset mustelmille. Kun kyydissä on vielä 40 ihmistä, neljä isoa rumpua ja muuta esiintymiskamaa ja KAKSI KANAA (elävää, jotka tulisivat olemaan Kamotolaisten illallinen), niin matka on kyllä ikimuistoinen. Näin oli Kantolosta tullessa (kts. katso kuva).

Vahinko vaan (tai ehkei niin kauhea vahinko meidän kannaltamme), että Kantolosta tullessamme huomasimme, että traktorin etupyörä alkoi vipattaa ja että vain kaksi pulttia kuudesta oli kiinni. Matkantekomme päättyi siihen ja viimeiset 4 kilometriä taitoimme sitten jalan. Eihän se mitään meille, joilla oli hyvät sandaalit mutta osa Kamotolaisista käveli varvastossuilla, joten se ei ollut kovin kivaa, varsinkin kun koko päivän olivat tanssineet paljain jaloin. Onni onnettomuudessa oli kuitenkin se, että huomasimme pulttien irtoamisen ennen kuin pyörä irtosi kokonaan ja ettei pyörä irronut silloin kun kyydissä oli em. 40 ihmistä, rummut ja kaksi kanaa... siitä olisi ollut nauru kaukana...

16.-18.5.2007

Matkat pois-lukien ohjelma oli menestys. Jokainen sessio aloitettiin ja lopetettiin rumpu- ja tanssiesitykseen. Niiden välissä esitetty näytelmä oli tosi hauska ja samalla opettavainen. Siinä puhuttiin hygieniasta, kuivakäymälöistä, lannoitekäytöstä ja tästä projektista. Jokaisen esityksen jälkeen pidettiin ryhmäkeskustelu, jossa ensin käytiin läpi näytelmän hahmoja ja niiden verrattavuutta paikallisiin ihmisiin. Ihmiset selvästi samaistuivat hahmoihin ja löysivät kylästä vastaavia hahmoja kuin Mr. Bulanga tai Mr. Daka (kuvassa).

Projektin kannalta tärkein osio oli ryhmäkeskustelu näytelmän jälkeen. Miehet ja naiset jaettiin eri ryhmiin, jotta saatiin esille sukupuolten välisiä eroja ja sukupuoleen liittyviä erityiskysymyksiä.

Käymäläseura Huussi ry. - Global Dry Toilet Association of Finland

Oikeastaan pieni yllätys oli se, että naiset muutamissa paikoissa olivat todella epäluuloisia käymäläjätteen käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Miehet tuntuivat sen sijaan tosi innokkailta ja kysymyksiä lannoitekäytöstä tulvi. Tehtävää riittää siis sekä asenteen muokkaamisessa että tiedonlevittämisessä.

Keskustelujen aikana sovittiin kylissä pidettävien hygieniakoulutusten aikataulut, rakentamisen aikataulut ja rakennuspaikat sekä ihmisten osallistuminen rakennustöihin. Intoa ihmisillä tuntui riittävän, ainakin teoriassa. Toivottavasti se näkyy myös käytännön työssä ja väkeä tosiaan myös ilmestyy paikalle.

19.5.–23.5.2007

Viikon kiertue huipentui esiintymiseen Kalokossa. Näytelmä sen kuin parani vanhetessaan ja yksi uusi kohtaus otettiin myös mukaan näytelmän alkuun. Se kohdistettiin erityisesti koululaisiin ja nuorisoon sillä he olisivat käymälöiden käyttäjiä ja hoitajia Kalokossa. Näytelmän hahmot olivat alkaneet elää omaa elämäänsä ja keskustelu sai syvyyttä joka kerta yhä enemmän enemmän. Tanssit olivat myös joka paikassa omansa.

Esityksen jälkeen Kamotolaiset suuntasivat Lusakaan ja itse jäin vielä Kalokoon päiväksi. Tapasimme Lewisin ja rakennusmiehen, jonka kanssa sovimme rakennusurakan koordinoinnista. Teimme myös Sallan ja Pyryn kanssa tarkempaa suunnitelmaa aikatauluista ja heidän työstään.

Suuntasin sunnuntaina kohti Lusakaa bussilla (Lewis heitti Kapiriin, josta taistelujen jälkeen pääsin bussiin). Majoituin viimeiset yöt Kepassa ja tapasin vielä Kamotolaiset ja teimme yhteenvedon heidän työstään. Pitkien lentotuntien ja 12 tunnin Lontoon odotuksen jälkeen saavuin kotiin väsyneenä mutta onnellisena. Matka oli onnistunut ja tavoitteet sen suhteen täyttyivät muutamista vastoinkäymisistä huolimatta loistavasti.